Qua fraude euſtachius antioche
nꝰ ſit de epātu depoſitus ꝛ exilio de
putatus ꝛ q̄ poſt eum fuerint ordi
nati xxiiij.
De diuiſione antiochenī populi ꝓp
ter euſtachium. .xxv.
Incipit liber ſecundus.
Noīa epoꝝ nicenī ꝯ aliij. Sozomenꝰ

Communica
bāt ḡ niceo
cōcilio ex a
poſtolicis q̄
dem ſedibꝰ
macharius
iheroſolimi
tanꝰ euſtati
us iā preſidens antiochene apud
orīētem ecc̄ie. ꝛ allexād̄er allexan
drie q̄ eſt apud ſtagnum mariā.
Juliꝰ āt romanꝰ eps̄ ꝓpter ſenectu
tem defuit. erātq3 ꝓ eo p̄ntes vitꝰ
ꝛ vincētius preſbiteri eiuſdē ecc̄ie
Sup hos aūt ꝛ aliij plurimi boni ꝛ
optimi ex diuerſis gentibꝰ conue
nerūt. aliij quidē ad intelligēdum
ꝛ dicēdum nimis ydonei. ſciaq3 ſa
croꝝ libroꝝ ꝛ alia eruditione diſ
ciplinati: viteq3 virtute p̄clari. aliij
vero i vtroq3 ꝓbatiſſimi viri. quo
rū vtile iudico etiā noīa mēorare.
Theodoricus.
Tamq̄ ſtigmata dn̄i iheſu in
ſuo corpoꝛe circumferentiū ſm ſa
crū apl'm. Erat enī iacobus antio
chie migdonie: quā tiri ꝛ aſſiriij ni
ſibin appellant. qui mortuos reſuſ
citauit. viuos curauit ꝛ alia innu
mera ꝓbatue opatus ē miracula
Sed hec ſupfluū arbitror huic o
peri ruꝛſū inſerere: q̄ in deo amabi
li hiſtoria latiꝰ enarraui. Paulus
neo ceſarie quod ē caſtrum poſitū
iuxta ripas eufrate. is ei licinij ra
bie demolitus eſt. ambas enī ma
nꝰ ligatas habuerat ignitoq3 fer
ro combuſtas. quo fuerant nerui
articuloꝝ eiꝰ a ſua mobilitate ſic
cati atq3 mortificati. Alii vero dex
tros oculos effoſſos habuerūt. a
lii dextras ſuras abſciſas. Vnus
hoꝝ erat paſuntiꝰ egiptius. ꝛ ab
ſolute vbi videbat ꝑpl's athleta
rum xp̄i ꝛ martiꝝ in vno loco con
gregatoꝝ. de quibꝰ ꝛ euſebius pā
phili. tercio li. in vita ꝯſtā. hec d̄t.
Socrates ex euſebio.
Cunctaꝝ ḡ ecc̄iaꝝ: q̄ totaꝫ eu
ropā libiamq3 ꝛ aſiam reple
bāt. ſimul erāt miniſtroꝝ dei cōge
ſta cacumina vnaq3 oīois domus
tamq̄ a deo dilatata intrinſecꝰ fe
rebat omnes in idē ſiros ſimul ꝛ ci
licos. phenicesq3 ꝛ arabes. atq3 pa
leſtinos inter hos ꝛ egiptios. the
beos libias necnō ꝛ qui ex meſo
potamia oriuntur: ſed etiā pſa ad
cōciliū venit eps̄. Vez nec ſetha
defuit ex eoꝝ choro pontuſq3 ꝛ aſia
phrigia ꝛ pāphilia viros ꝓbatiſ
ſimos prebuerunt. Aderant thra
ces ꝛ macedones. chiui ꝛ epirote ꝛ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

hoꝝ quinq; interius habitantes.
Ipſe aũt hiſpanoꝝ valde famoſus
oſius vnꝰ erat ⁊ ſimul plurimis aſ
ſidebat. De regia vero ciuitate pre
ſul allexander ꝓpter ſenectutem de
fuit. preſbiteri vero preſẽtes locuꝫ
eius implebãt Talem itaq; ſolus
a ſeculo vnus imperator conſtãti
nus xpiſto coronam vinculo pa
cis exornãs: ſuo ſaluatori de victo
ria inimicoꝝ ⁊ hoſtium deo decibi
lem dedicauit gratiarũ actionis y
maginez ſm nos apoſtolica plau
ſione cõſtituens. Tunc igit᷑ ille ſ
mo completus eſt. Collectos ex õ
nibꝰ gentibus: que ſub celo ſũt vi
ros religioſos: inter quos erãt p
thi ⁊ medi. ⁊ elamite. ⁊ qui habi
tant meſopotamiã. iudeaꝫ ⁊ capa
dociã. ponthum. ⁊ aſiã. frigiam. ⁊
pamphiliã. egiptum. ⁊ partes li
bie ſecus cirenẽ. ⁊ aduene romãi
iudei. ⁊ pſeliti. cretes ⁊ arabes. Ve
rũtamẽ hoc illis deerat. qđ nõ ſic
iſti omnes ex dei miniſtris cõſiſte
bãt. In preſẽti ſiquidem choro mł
titudo epiſcopoꝝ erat numerũ tre
cẽtoꝝ excedens. ſequẽtibus eos p̄
ſbiteris. dyaconibus. ⁊ acolitis.
quoꝝ numerus nõ poterat comp̄
hendi. Miniſtroꝝ vero dei alij ſmo
ne ſapiẽtie fulgebãt. alij continẽ
tia vite ⁊ patiẽtie choruſcabãt. a
lij vero medio modo hoꝝ v̄tutibus
ornabãtur. Erãt igit᷑ inter eos alij
tpis honorati longiquitate. alij iu
uẽtute ⁊ animi robore premicãtes.
qui nuper venerãt ad huiꝰ miſte
rij curſum. Quibꝰ videlicet õibꝰ
imperator diebꝰ quotidiãis ciba
ria largiſſime ordinarat expendi.
Hec itaq; de hijs que ibi collcã ſũt
pãphili recitauit euſebius. Cũq;
celebraſſet imperator victricẽ cõ
tra licinium feſtiuitatem ⁊ ipſe oc
currit ad niceam. Clarebãt autẽ
inter epõs paſuntius ex ſuperiori
thebayda. ⁊ ſpiridio ciprius. Cu
ius aũt rei cauſa hoꝝ memini po
ſtea ſum dicturus.

Cap. ij. — Sozomenes

Aderant itaq; cum epĩs vi
ri diſputationis experti. v
bis ſtudentes prodeſſe ꝯci
tio Vt aũt aſſolet fieri plurimi ſa
cerdotum tam̄q̄ ꝓ cauſis ꝓprijs de
certare collcã tempus ſe inueniſſe
putauerũt: quo corrigeretur qđ cõ
triſtauit eos. ⁊ de quibꝰ aliũ v
nuſquiſq; forte culpabat libelluꝫ
offerẽs principi que in eo fuerãt
ꝯmiſſa narrabat Cumq; hoc quo
tidie facile ꝓueniret. p̄cepit impe
rator certo die: ſingulos: de quibꝰ
aliũ culparet facere manifeſtuꝫ
Cumq; dies cõſtituta veniſſet libel
los oblatos ſuſcipiẽs. hec quideꝫ
accuſacões inquit tempus habe
bunt ꝓprium id eſt diem magni iu
dicij. iudicem vero illum qui tunc
futurus eſt omnes iudicare. Mihi
ergo homini cõſtituto de huiuſmo
di rebꝰ nõ licet habere auditoriuꝫ
ſacerdotũ ſcilicet accuſantiuꝫ ſiła
accuſatoꝝ: q̄s ꝯuenit minime tales
dere mõſtrari: q̄ iudicetur ab alijs
Age nũc imitãtes diuinã clementiam

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

in alterutroꝝ veniam accuſacões
aboleamus alterutras. ⁊ de hijs q̄
ad fidem ꝑtinēt agere ſtudeamus
cuius huc gratia venimus. Hec ſi
quidem impator dicēs vniuſcuiꝰ
q̄ʒ ſcͥpturam vacuare ⁊ libellos iuſ
ſit ardere. dieq̄ʒ diffiniuit qua ſol
ui que erāt dubia ꝯueniret. Ante
ꝯſtitutū vero diē ꝯuenientes apꝺ
ſemetipſos epi euocauerunt arri
um. ⁊ ꝓpoſitis in cōmunione ſuis
opinionibus diſputabāt Cumq̄ʒ
vt aſſolet ad diuerſas queſtiōes
cauſa traheretur. alij quidē ſuade
bāt nichil innouādum circa anti
quam fidei tradicōem. ⁊ maxime
quia donoruʒ ſimplicitas ſine per
ſcrutatione tradebatur accedenti
bus ad fidei ſacramētuʒ. alij vero
reſpondebant nō oportere ſine exa
minatiōe ſequi ſentētias antiquo
rum. Plurimi vero tunc cōuenienti
um epiſcopoꝝ ⁊ ſeq̄ntium eos cle
ricoꝝ ſciētes diſputare huiuſmōi
elocucōnem arte exercitati clarue
rūt. ⁊ imperatori atq̄ʒ hijs qui cir
ca eum erāt noti facti ſunt. Ex illo
enim ⁊ athanaſius tūc dyaconus
exiſtēs: dum cuʒ alexandro eſſet
epiſcopo huiꝰ ſtudij pars eē maxi
ma videbatur. necnō ⁊ quidā gre
coꝝ philoſophoꝝ oportune hacū
diſputationum queſtione partici
pati ſunt. Alij quidem quale eſſet
hoc dogma ſtudentes agnoſcere. ⁊
lij vero nuper inchoāte grecoꝝ reli
gione deperire volentes xp̄ianis i
ſenſi dogmatis ſacramēta aduer
boꝝ certamina ꝓtrahebāt. ita vt
cōntra ſe ſeditiones excitarent. certai
naq̄ʒ ſibimet inferrēt. ⁊ ſepius ex
aduerſo contenderent.

Capitulum terciū. Socrates

QVmq̄ʒ plurimi diſputacō
nis delectatione traheren
tur. vnus quidem ex cōfeſ
ſoribus laycis ſimplicem habēs
ſenſum dyaleticis obuiauit dicēs
Audite igit. Xp̄s ⁊ apoſtoli non
nobis artem dyalecticam tradide
rūt. vanamq̄ʒ verboꝝ fallaciā. ſed
puram ſaētiam fide ⁊ bonis operi
bus obſeruādam. Hec dicente iu
uene ⁊ aīmo ſene. preſētes quidē
mirati ſūt dictumq̄ʒ ꝓbauerūt. Dy
aletici vero ſatiſfactione ſuſcepta
ceſſarūt. tacōem quippe ſimplicē
veritatis audiētes.

FErtur enī ⁊ aliud. Dum qui
dam eoꝝ ſermonū magnifi
cētia extolleretur. ⁊ illud corā ſac
dotibus. nō ꝑtulit eius faſtuʒ qui
dam ſenex ſimplex ⁊ innocens ac
ꝓbatiſſimus confeſſorum. ſed ac
ceſſit aduerſus eum ꝓferre ſermo
nem. Hoc itaq̄ʒ factum petulanti
bꝰ quidem ⁊ ſimplicem ſciētibꝰ cō
feſſorē riſum mouit maturioribꝰ
vero formidinem ꝓuidentibus ne
a viro verbis artifice deduceretur
ad riſum. verūtamen cedentibꝰ vt
quod vellet ediceret reſiſtere nāq̄ʒ
ei: cum talis eēt minimū verebantur
In nomē inquit iheſu xp̄i o ph̄e
audi dogma veritatis Vnꝰ ē deus
celi ⁊ terre oīmq̄ʒ viſibiliū ⁊ inuiſi
bilium creator q̄ hec oīa verbi ſui
virtute fecit. ⁊ ſpūs ſui ſancita te

firmauit. Hoc itaq; verbum quod
nos inquit filium dei nominam⁹.
Habita miſericordia ſup homines
ab errore eos ⁊ ferali religiōe libe
rauit. paſſus ex muliere naſci ⁊ cū
hominibus cōuerſari ⁊ mori ꝑ eis
venietq; denuo iudicaturus ſingu
loꝝ vitā. Hec ita ſe habere ſine ꝑ
ſcrutatione credimus. Noli igit̃ in
aniter laborare querens deſtruere
ea que fide ꝑcepimus. Noli inue
ſtigare modum quo fieri hec. aut
nō fieri potuerūt. Si enī credis mi
chi cōſulenti ad iſta reſponde. Ob
ſtupefactus vero phs. credo ī quit
Tunc gratias ꝑ deuictione perſol
uēs ea que ſenior eq̄ ſectatus eſt.
⁊ priorib⁹ conſectatoribus vt vna
nimes ſibimet eēnt perſuadebat.
nō improuide mutatum ſe mirans
ſ ineffabili quadā virtute ad xpi
anitatem ꝑtinus inuitatum

Capitulum quartum.

Dicitur autē primū huic
miraculo quoddā geſtū
ꝑ allexādrum conſtātino
politane ciuitatis epiſcopum. Cū
enī veniſſet imperator conſtātin⁹
byſantium adeuntes eum quidā
pbi querebant quaſi nō deum co
leret: vt decerent ⁊ circa ſacra noui
tates exerceret. nouā iure publi
co introducendo culturā. preterq̄
eius maioribus viſa ſunt. ⁊ greco
rū romāoꝝq; principibus: quos
habuerūt tranſacta ſecula placu
erunt volebātq; cum allexandro
epō diſputare de dogmate. Ille ve
ro huiuſmodi exercitatione verbo
rum inexptus erat de vite qualita
te cōfidens. Fuit enī vir magnus
⁊ cōuerſatione mirādus. Cumq;
certamen imperatore ꝑcipiente ſu
ſcepiſſet. cōueniſſentq; pbi. omni
bus loqui volentibus: vt vnum
ex ſe quē vellēt eligerent poſtula
uit ſancte memorie pater noſter
allexander. ceteros vero quicumq;
eēnt ſilentium tenere ꝑcepit ⁊ tan
tūmodo his que ab vtroq; dicerē
tur intendere. Suſcipiēte ſiquidem
vnus eoꝝ diſputationis immēſe
negocium ad phm ſanctus allex
ander in nomine inquit iheſu xpi
impero tibi in primis: ne loquaris
Et vna cū eius ſermone opus im
pletum eſt. Repente namq; ille ho
mo vt ſermonē audiuit obligato
ore cōticuit. Putaſne iuſtum fuit
cōſiderare vtrum maius hoc mira
culū videretur: vt homo ⁊ hic phi
loſoph⁹ ſic facile officium locucō
nis amitteret: an certe vt lapis vi
olentia verbi manu diuideretur.
Quod quidā aiūt iulianū feciſſe
caldeum. Et hec quidem ſic acta ēe
runtur.

Capitulum qntum.

Interea ſacerdotes ſepe cōue
nientes arrium ad mediū de
ducebāt. ſubulemq; eius ex
aminacōem de ꝓpoſitionib⁹ agi
tabāt. Petulanter autē in quali
bet parte metuebāt ꝓferre ſentēti
am. Hec itaq; ſacra ⁊ venerabilis
turba permixtione aduerſarioꝝ
nō videbatur aliena. Erant enī inē
eos q̄dā pauci q̄rū ſ callidi ⁊ bre
uia imitātes celātesq; calliditatē.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et arrij blaſphemiaȝ nō defenden
tes aperte. Conueniētibus igitur
vniuerſis. maximā domū prepara
uit in regalibus imperator: ſedes
⁊ ſubſellia in ea poni precipiēs: q̄
ſufficerent ordini ſacerdotali ita de
cētem ꝑparans honorem. inuita
uit ingredi ⁊ de ꝑſentibus habere
cōcilium. Introiuit autē ⁊ ipſe pn
ceps vltim⁹ cum paucis laude di
gnā ſui magnitudinem habens ⁊
mirabilem ſpeciem. mirabiliorem
q̧ gerens dignitatē pudoris i fron
te. Minore vero ſede q̄ꝫ aliis poſita i
medio coꝝ ſedit. primo tamen pe
tens hoc ſibi epiſcopoꝝ iuſſiōe cō
cedi. Tum cū eo reſedit ſacratiſſi
m⁹ ille chorus. Primus itaq̧ mag
n⁹ euſtachi⁹ antiochene ecc̄ie ſor
titus ꝑſulatum. nā philogonius
cui⁹ dudum meminim⁹ ad melio
rem trāſierat vitam ⁊ hūc mirabi
lem virum ecīā nolentem ad regi
mē eius eccleſie decreto cōmuni pō
tifices ac ſacerdotes ⁊ omnis ꝑpl's
xpianus venire compulerat Is ḡ
precoꝛ floꝛib⁹ caput principis
coronauit. ⁊ ſtudium ei quod ha
bebat circa ſacras benedictiones
exhibuit. Poſt hunc aūt euſebi
us cognomine pāphili. Quib⁹ iā
reticētibus famoſiſſim⁹ impator
protulit de vnanimitate cōcordiā
ſermonis. tirannoꝝ eoꝝ crudelita
tem rememorās ⁊ honorabilem
paceȝ: que ſub eo collata eſt diui
nitus: ſimul ⁊ quia peſſimū ⁊ val
de crudele videretur: vt deſtructis
hoſtib⁹ nulloq̧ ꝑſumente ēſiſtere

ſacerdotes in alterutros iacularē
tur atq̧ cōfunderent ⁊ impiis atq̧
ſine deo perſonis delectationem ri
ſumq̧ preberent. cū vtiq̧ de diuis
tractarent rebus. ⁊ ſancti ſpirit⁹
doctrinaȝ in ſcriptis haberent. eu
āgelici inquit ſunt libri. ⁊ apoſto
lici. antiquoꝝ q̧ ꝓphetarum ſancti
ones: que nos erudiūt quid de ſa
cra lege ſapiamus. Expellētes igit̄
hoſtile certamen ex verbis diuini
tus inſpiratis ſolutioneȝ queſtio
nū mente capiamus. Hec ⁊ his ſi
milia tamq̄ꝫ fili⁹ ⁊ amator patris
ſacerdotibus veluti patribus offe
rebat. apoſtolicoꝝ dogmatuȝ ſtu
dens profligare concordiam. Con
cilij vero plurima pars his que di
cebātur obediebat ⁊ inter alteru
tros vnanimitatem ⁊ dogmatum
ſalubritateȝ libenter amplecteba
tur. Pauci vero quidam quoꝝ iā
meminim⁹. ⁊ ſup illos minophā
tis epheſi⁹ ⁊ ſcitopolitis. patrophi
l⁹. theoginus. nicen⁹ epiſcopus ⁊
narciſſus neromadis. que eſt ſe
cūdus ciliciae: quaȝ nūc hermopolim
vocant. ⁊ cum his theomas mar
moricenus ⁊ ptolomaydis egipti
ſecundus apoſtolicis reſiſtentes
dogmatibus arrium defendebant
Dictantes autem fidei peticōnem.
cetui cōmuni dederūt. Que cum lcā
fuiſſet ab vniuerſis repente dirup
ta eſt. ⁊ adultera fraudulentaq̧
pronunciata. Turba ſiquidem et
tumultu contra eos ab omnibus
habito. cunctiſq̧ proditionem pi
etatis ab eis factam accuſantib⁹

formidantes ſuccreuerunt ⁊ primi
arrium abdicarūt. excepto ſecun
do ⁊ theona. Cum ergo fuiſſet im
pius ille deſtructus: cōcorditer v
niuerſi fidem gloriamq̄ꝫ dictantes
que hactenus in eccleſijs pmanꝫ
⁊ ſubſcrip cōnibus roborantes cō
ciliū ſoluerē. Doloſe tamē ⁊ nō ſa
lubriter predicti viri in fidei termi
no cōſenſerunt: quod teſtātur tā;
que poſtea ab eis machinata fuit
cōtra pietatis ꝯpugnatores: q̄ꝫ q̄
ab ipis cōſcripta noſcuntur

Capitulum ſextum.

EVſtatius itaq̄ꝫ antiochenus
epūs: cui⁹ primitus memini.
hec de eis retulit docens q̄ facta fuit
eorūq̄ꝫ redarguēs blaſphemiaꝫ. v
bi illud ⁊ pverbiale interp̄tatur e
loquiuꝫ. Domin⁹ creauit me in p̄n
cipio viarum ſuarum in opera ſua
Pergo itaq̄ꝫ iā hinc. ⁊ ad ea q̄ ge
ſta ſunt. Cum itaq̄ꝫ ꝓpter hec ſino
dus maxima in nicenam veniſſꝫ vr
bem ⁊ q̄reretur fidei modus. apta
quidē impudentia euſebius ſcrip
turam ptulit blaſphemie. q̄ coraꝫ
omnib⁹ lecta repente dadeꝫ impor
tabilem, cauſam diuiſionis audiē
tibus irrogauit. cōfuſionem tam
incuruabilem ſuo pvidit auctori.
Cumq̄ꝫ officina capta fuiſſet indu
bitanter euſebij. dirupta iniquita
tis ſcriptura in cōſpectu omnium
quidam ex tractatu nomen expo
nētes pacis. cōpeſcuerunt omnes
iuſtam q̄rimoniam facientes. Arri
ani autē metuentes: ne ꝯgregato
in ideꝫ tanto cōcilio pellerentur. ex

ilientes anathematiſauerūt inter
dictum arrij dogma cōcorditer ſub
ſcribentes litteris. ſuaq̄ꝫ manu cō
ſentientes. ⁊ ſimiliter ſe ſicut omīs
ſinodus ſapere pfitētes. Cūq̄ꝫ pre
ſulibus vt ita dicam mala callidi
tatis arte pualuiſſent. qui magis
agere debuerant pn̄iam: tunc qui
dem latēter poſtea vero dāpnatas
ceperūt allegare ſentētias. ſepe po
nētes inſidias eis a quibus vide
bātur eſſe cōuicti volenteſq̄ꝫ ꝫiꝫaniō
rum germina radicare. tunc timē
tes declinātesq̄ꝫ tanti cōſilij cogni
tores occulte. poſtea pietatis predi
catores debellare temptabāt. Sed
nō credimus homines ſine deo poſ
ſe preualere cōtra ſacram adoran
dāq̄ꝫ legem euangelicamq̄ꝫ doctri
nam. Nā licet ad modicum roborē
tur. rurſus fortiter ⁊ magnifice de
uincūtur ſm ꝓphetam glorioſe vo
cis yſaiam. Hec itaq̄ꝫ magnus eu
ſtachius.

Cap. vij.

HVius aūt cōcertator ⁊ veri
tatis ꝓpugnaculi turris. ata
naſius ſucceſſor alexādri famoſiſ
ſimi preſulis: quādo ſcripſit ad a
fros eciā hec adiecit. Conuenientes
enim epi ſtuduerūt verba quidem
impietatis ab arrianis inuenta p
imere. hoc ē ex nō exiſtētibus ⁊ q̄d
dicebāt creaturaꝫ ⁊ facturā filiū ⁊
fuit aliqn̄ quādo nō fuit. ⁊ q̄ mu
tabilis ē nature. ſcripturarū vero
manifeſtas ponere dictiōes: q̄ ex
deo fili⁹ naturaliter vnigenitus ē.
verbum. vtus. ſapia ſola pr̄is de⁹
ver⁹. ſicut Job. ait. Et ſicut ſcpſit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

paulus ſplendorem glorie ⁊ figũ
ram ſubſtantie docens eſſe filium
patris· Qui vero circa euſebium ꝓ
pria tracti veſania loquebãtur al
terutris· ⁊ dicebant Cõſentiam⁹
nam ⁊ nos ex deo ſumus. Huius
enĩ deus: ex quo omnia ⁊ vetera tñ
fierunt· ecce omnia noua ex deo ſũt
facta· Cogitabant autẽ ⁊ illud: qḋ
in paſtore cõſcriptum eſt. Primũ
omniũ crede quia vnus eſt deus·
qui creauit vniuerſa atq; pfecit ⁊
cõſtituit ex nõ exñte: vt ſint. Poꝛ
ro alij epiſcopi maliciã videntes
illoꝝ ⁊ peſſimã impietatis artem·
apertius vt ita dicatur manifeſti⁹
dixerũt· Ex deo idem conſcripſerũt
ex ſubſtantia patris eẽ filium vt
creature quidem: eo ꝙ nõ habeãt
a ſemetipſis: vt ſint· ſed habeant
ꝑncipium exiſtendi· dicãtur a deo
filius autẽ ſolus ꝓprius ex ſubſtã
tia credatur patris· Hoc enĩ ꝓpriũ
vnigeniti eſt ⁊ veri verbi patris·
Hec itaq; fuit occaſio vt ex ſubſtã
tia diceretur patris· Rurſus autẽ
inquirentibus epiſcopis paucos
eoꝝ qui arriani eſſe putabãtur· ſi
dicerent filium nõ eſſe creaturam
ſed v̾tutem ⁊ ſapiẽtiam ſolam pa
tris ⁊ imaginem ſempiternã· ⁊ in
diſſimilem ꝑ omnia patri ac deũ
verũ capti ſũt· qui circa euſebium
innuẽtes alterutris· quia ⁊ hec eci
am veniũt ad nos· nam ⁊ nos imq̃
unt imago ⁊ gloria dicimur dei· de
nobis enim dicitur· ⁊ dictum eſt·
ſemp enĩ nos qui viuimus. ⁊ v̾tu
tes multe ſũt· ⁊ egreſſa quidẽ eſt
omnis v̾tus dei ex terra egipti· Cã
pa quoq; ⁊ locuſta dicitur virtus
magna· Et rurſus· Domin⁹ v̾tutũ
nobiſcum· Sed eciam ꝓprij nos dei
ſumus· Habem⁹ hoc nõ ſimpliciť.
quãdo ⁊ fratres vocauit nos· Si ãt
⁊ deum verũ dicunt filiũ· nõ nos
cõtriſtat· factus enĩ verus eſt· Hec
eſt arrianoꝝ corrupta mẽs· Sꝫ eci
am hic epi videntes eoꝝ dolũ· col
legerũt ex ſcripturis ſplendorem·
fontem ⁊ fluuiũ· ⁊ figuram ad ſb
ſtãtiam ptinere· Et illud· In lumĩe
tuo videbim⁹ lumẽ· ⁊ Ego ⁊ pater
vnũ ſumus· Et clarius iam ac bre
uiter conſcripſerunt cõſubſtantia
lem patri filium· Omnia nãq; p̄di
cta hanc ſignificationẽ hñt· Mur
muratio ſiquidẽ eoꝝ quaſi verba
hec nõ fuiſſent ex ſcripturarũ au
ctoritate ꝓlata· ꝑ eos quoq; inãis
eſſe cõuincitur· Ex nõ ſcripto nãq;
ipſi impie ꝓferẽtes· quippe quod
nuſq̃ penitus inuenitur ex nõ ex
ſtantibus· ⁊ fuit aliquãdo quãdo
nõ fuit· alios culpauit ꝓpterea ex
nõ ſcriptis ſermonibus· pie tamẽ
intellctis dampnati ſũt· Ipſi nam
q; velut de ſtercore repentes· hec
vere de terra locuti ſunt Verũ epi
nõ ſibimet ad inueniẽtes verba· ſꝫ
habẽtes hec a patribus teſtiõnia
conſcripſerũt Veteres enĩ ſacerdo
tes ãte eos pene C·xxx· magne ro
me ciuitatiſq; noſtre· accuſauerũt
omnes qui dicũt facturam aut cre
aturam eſſe filiũ ⁊ nõ conſubſtã
tialem patri Et hoc ſciebat euſebi
us ceſarienſis epiſcopus: qui p̄mũ

defendebat arrianoꝝ ſectaꝫ· nouiſ
ſime vero ſubſcripſit niceno ↄcilio
Scripſit ãt ↄciuib⁹ ſuis ↄfirmãſſeb;
quia ⁊ antiquoꝝ aliquos doctos
⁊ illos tres epiſcopos ⁊ cõſcripto
res agnouiſſet nomine cõſubſtã
tialitatis vſos, in patris ⁊ filij dei
tate. Iſti ḡ cõſilium metuentes ex
poſite fidei cõſenſerunt· ſ'm ꝓphete
icrepatioẽꝫ dicentis· Populus h
labijs me honorat· coꝛ autẽ eoruꝫ
longe eſt a me· Theonas autẽ et
ſecund⁹ nolentes acquieſcere con
dempnati ſũt· Poſtea vero in cõci
lium venientes. xx· cõſcripſerũt de
cõuerſatione eccl'iaſtica ſanctiões·

Capl'm octauũ·:

SAbino itaqꝫ nõ credamus q̃
eos ydeotas vocauit ⁊ imperi
tos· Sabin⁹ eñi heracliẽ thraceñſ
macedonianoꝝ epiſcopus habita
cõgeſtione eoꝝ: q̃ ꝑ diuerſa cõci
lia ſacerdotuꝫ ex ſcripto ꝓlata ſũt
eis qui nicea ↄuenerunt velut yde
otis ⁊ ſimplicibus derogauit non
ſentiẽs: quoniã ⁊ ipſi euſebio cuꝫ
multa ꝓbacõ ne ꝓfitenti fidẽ velut
ydeote noſcit̃ derogare· Et aliqua
q̃dem volens preterijt· aliqua vero
mitigauit· cuncta tamẽ ſ'm ꝓpriam
ſumpſit intẽtionem· Et laudat q̃
dem tanq̃ fide dignũ teſtẽ euſebi
um pãphili· laudat ſimul ⁊ p̃nci
peꝫ tanq̃ eis q̃ ſunt xp̃ianoꝝ dog̃
tiſantem. Culpat autẽ expoſitam i
nicea fidem· tanq̃ ab ydeotis· ⁊ ni
chil ſciẽtibus traditam· ⁊ quẽ ve
lut ſapiẽtem ⁊ ſine mẽdacio teſteꝫ
vocare cõſueuit· eius voces ſponte

cõtempnit· Ait eñi euſebius· quia
ex viris dei nicea ↄueniẽtibus· alij
quidem ſapiẽtie ſermone inniteue
runt· alij continentia vite laudati
ſũt ⁊ quoniã imperatoꝛ preſẽs ad
vnitatem ſuã omnes cõcordes ⁊ cõ
ſectatores eſſe perſtruxit· Sic ergo
contraria dicta ſabini necnõ euſe
bij· atqꝫ cẽſortium eoruꝫ ſibimet
agnoſcitur. Et ſi quidem alicubi o
pus fuit de ſabino memorabim⁹
Concordia ergo fidei a magno ni
cea prolata cõcilio. ab euſebio cla
ra voce laudata hec eſt.

Fides in niceno dicta conſilio·
Capitulum nonũ·

CRedimus in vnuꝫ deum om
nipotẽtem· omniũ viſibiliuꝫ
⁊ inuiſibiliũ factorem ⁊ in vnũ do
minũ ihesum xp̃m filiũ dei natum
ex patre vnigenitum· hoc ẽ ex ſub
ſtantia patris deum ex deo· lumẽ
ex lumine· deum verum ex deo vero
natum nõ factum cõſubſtantialeꝫ
patri: ꝑ quẽ omnia facta ſunt ⁊ q̃
in celo ⁊ in terra· qui ꝓpter nos ho
mines· ⁊ ꝓpter noſtrã ſalutem deſ
cendit ⁊ incarnatus ⁊ homo fact⁹
eſt· paſſus ⁊ reſurrexit tercia die ⁊
aſcendit in celos· ⁊ venturus ẽ iu
dicare viuos ⁊ mortuos ⁊ in ſpiri
tum ſanctũ· Dicẽtes autẽ erat quã
do nõ erat· aut nõ erat ãte q̃ fiẽt
q̃ ex nõ extantibus factus· aut
ex alterã ſb'ſtãtia vel eẽntia dicẽtes
eſſe· aut creatum· aut conuertibi
lem filium dei· aut hoſtales ana
thematizat catholica ⁊ apoſtolica

ecclesia· Hanc venerabilem fidem
ccc· quidē· x· ⁊· viij· ⁊ agnouerūt ⁊
amplexi ſunt ⁊ ſicut ait euſebi⁹ cō
ſonātes ⁊ vnanimes in ſcriptis ex
planauerūt. Quinqꝫ vero non recte
pecīt verbum cōſubſtantialitatis
reprehendentes· Euſebius nicome
die pſul· theoginus nicen⁹ maris
calcedonēſis· theonas marmatice
nus· ſecūdus ptolomaydis dicen
tes· cōſubſtantialem eē quod ex
aliquo eſt· aut ex partitione· aut
ex decurſione· aut ex plantacōne·
Ex plantatione quidem ſicut ex ra
dice germē· Ex decurſiōe vero ſicut
patri cū filijs· Ex particōe āt ſicut
ex maſſa aurea ānuli duo vel tres
Scdm nullum autē hoꝝ inquiūt
eſt filius dei· Propterea ergo dice
bant in fide nō eē conſentiēdum·
Plurimū ſiquidem verbo conſub
ſtantialitatis derogantes predicti
viri· in arrij depoſicōe ſubſcribere
noluerūt· ideoqꝫ ſinodus arrium
⁊ conſecratores eius anathemati
ſauit omnes adijciētes: neqꝫ acce
dere eum in allexādriam· preceptū
qꝫ principis repente eūdem arrium
⁊ qui circa euſebium ⁊ theoginū
⁊ qui cum eis exilio deportauit

Capitulum decimū

Euſebius igitur ⁊ theogin⁹
poſt paululum tempus exi
lij libellum penitentie porrigentes
in fide cōſubſtantialitatis cōſenſe
runt· quod declarabim⁹ pcedētes·
Tunc autē in ſinodo euſebius co
gnomine pamphili ⁊ ceſarie pale
ſtine epiſcopatum ſortitus· pau
lulum animaduertens atqꝫ conſi
derans vt eum oporteret ſuſcipi ter
minum fidei· vna cum alijs omni
bus hoc eſt vniuerſa multitudine
cōſenſit atqꝫ ſubſcripſit· necnō ⁊
populo ſub ſua dyoceſi cōſtituto
ſcripſit terminum fidei· ⁊ vbiqꝫ de
ſtinatus ſermonē ſubtiliter con
ſubſtātialitatis interpretatus· vt
nequaqꝫ penitus ſuſpitionem adū
ſam de eo quilibet habere potuiſſꝫ
Sūt autem q̄ ab euſebio ipſo con
ſcripta ſūt huiuſmodi verba·

Epiſtola euſebij pamphili de
niceno cōſilio ⁊ fide ad ceſariēſes
paleſtinos. Ca· xi

Arbitramur ⁊ vos dile
ctiſſimi etiā aliūde di
dicisse fama cōſueta p̄
currente· pfectū de hijs
q̄ ſunt geſta ſermonem· Sꝫ ne ex
hmōi q̄ audiui veritas vob aliter
nūcietur· neceſſario dixerim⁹ vob
quidem ſcripturam a nobis de fide
ꝯpoſitam· Nā ⁊ dñs noſter mittēs
ad p̄dicandum diſcipulos ſuos·
ait· Eūtes docete oēs gentes· bap
tiſātes eos in noīe patris ⁊ fi· ⁊ ſſ·
De q̄bus ⁊ affirmam⁹ ita habere ⁊
ita ſapere: ſꝫ etiā dudum ita habu
iſſe ⁊ ita ſapuiſſe· ⁊ vſqꝫ ad mortē
ꝓ hac inſtare fide. anathematizā
tes omnē ſine deo hereſim. Hec ō
nia ex corde ⁊ anima ſapuiſſe· ex
quo nouim⁹ noſmetipſos ⁊ nunc
ſapere ⁊ dicere coram omnipotēte
deo ⁊ domino noſtro iheſu xpiſto
cum veritate teſtamur oſtēſuri pba
cōibus ⁊ ſatiſfacturi nobis quia

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

⁊ preteritis temporibus ita credi
dim⁹ ⁊ predicauimus. Hac a nob
expoſita fide nulli relict⁹ eſt reſiſtē
di locus. Sed ⁊ ipſe primus deo a
mabilioꝛ impatoꝛ noſter eã rectiſ
ſime hĩc teſtatus ē. ⁊ ſic etiã ſe ꝓ
feſſus eſt ſapere ⁊ in hac om̃es cõ
ſentire ⁊ ſubſcribere. ⁊ in hijs dog
tib⁹ cõcoꝛdare p̄cepit. imm o ſolũ
modo ſcripto ⁊ inſerto cõſubſtan
tialitatis verbo: qđ etiaꝫ ipē interp̄
tabatur dicēs. q̄ nō ſm̄ coꝛporeaſ
paſſiones ↄſubſtãtiale dicit̄. neqꝫ
ſm̄ diuiſionē. neqꝫ ſm̄ q̄ndaꝫ deci
ſionē ex pte ſubſiſtere. nō enī poſ
ſe naturã ſine martirio intelligibi
lem in coꝛpore. eãqꝫ coꝛporaleꝫ q̄n
dã ſubſiſtere paſſionē: ſed ſacris
quibuſdã infallibdibuſqꝫ rõibus
magis intelligēdam. Et ſapiētiſſi
m⁹ quidem ⁊ piiſſim⁹ impatoꝛ ita
pħabatur. Fidei ḡ explanacõe di
ctata: queãdmodum ab eis dictũ
ſit filiũ ex ſubſtãtia patris ⁊ paꝗ
cõſubſtantialeꝫ. nō eſt ſine exami
nacõne derelictum. Conſultatiões
enim ⁊ reſponſiones deinde moue
bãtur. ⁊ mēs pſcrutabatur dcõꝝ
ſenſũ. Et hoc ergo quod agebãt de
ſubſtãtia. conſtabat apud eos ſi
gnificatiuũ quidem eē ex pte. non
tamē tamq̄ ptem eē pr̄is. Propte
rea nobis q̄ videbatur bene ſe ha
bere. vt mēte ↄſentirem⁹ pie doctri
ne dictãti ex patre filium eē. nō ta
mē ptem eius eē ſubſtantie. Qua
ꝓpter ⁊ nos mente conſentimus.
neqꝫ vocem cõſubſtantialitatis re
futantes. poſita pre oculis noſtriſ

pacis intētione ⁊ ab intellectu rectiſ
ſimo nō cadentes. Scđm hoc etiã
natum ⁊ nō factũ ſuſcepimus. q̄m
factum cõmune eē dicebant op⁹
reliquarũ creaturarũ factarũ p filiũ.
um. quaꝝ nichil ſimile habere fili
um confitemur ⁊ p̄dicamuſ. vnde
nō eam eē facturam dicimus. qđ
cõgruit hijs q̄ p eum eē facta noſ
cuntur. ſꝫ ſuperius quã facture toti⁹
eē ſubſtãtie. quã ex patre natam
diuina docere videtur eloquia. Mo
do quippe generationis inenarra
bili ⁊ incogitabili exiſtēte vniuſe
nature facte. ſic autē ⁊ conſubſtãti
alem patri eē filium ratio examiã
ta ↄgnoſcit. nō ſm̄ coꝛpoꝝ modũ
neqꝫ moꝛtalib⁹ animalibꝫ ꝓximuꝫ
Nã neqꝫ p diuiſionē ſubſtãtie. ne
qꝫ p defectionē aut anime mutati
onē pr̄ne ſubſtãtie vel ꝟtutis. Hijſ
enim omnibus ingenita. natura
patris extranea eſt. ſed predican
dum ē eſſe conſubſtantialem pr̄i
filium eo q̄ nullam equalitatē ad
creaturas factas dei filius habeat
ſed ſoli patri genitori per omnem
modũ ſit ſimilis. ⁊ nō ſit ex alia q̄
libet ſubſtãtia vel eſſentia ſꝫ ex pa
tris. Quod etiã ipſum hoc modo i
terpretatum bene ſe habere viſuꝫ ē
ad cõſentiendum quoniã ⁊ priſco
rũ epõꝝ aliquos ⁊ ↄſcriptores elo
quētes ⁊ nobiles agnouim⁹ in pa
tris ⁊ filij theologia ideꝫ diuina ra
tiotinacõe nomine ↄſubſtantiali
tatis vſos.:

Hec itaqꝫ de expoſita fide ſint deãi
q immenſi nō ſine aiaduerſione

ſꝫ ẜm ſenſus expoſitos coram ipſo
deo amabili examinare. imperato
re. ⁊ predictis rationibus concor
dantes anathematiſmū poſt fidez
in eis prolatum ſine triſticia eſſe
credimus. eo ꝙ nō ſcriptis vti vo
cibus ꝓhiberent. vnde pene om̄is
facta eſt confuſio ⁊ indiſplinatio
cunctis eccleſijs. Nulla ſiquidē ſcri
ptura diuinitus inſpirata dicente
ex nō extantibus. aut fuit aliqñ
do quādo nō fuit. ⁊ reliqua que ꝓ
ferebat. irrationabile nobis viſū
eſt hec dicere vel docere. quoniam
neqꝫ priori tempori huiuſmodi cō
ſueuimus vti ſermonibus. Hec vo
bis neceſſario ſcripſimus dilectiſſi
mi. indicium noſtre examinatōis
ſenſum nobis innoteſcentes. ⁊ q̄
rationabiliter tunc quidem quo
niā nos ſcripta quedaz modis a
lijs offendebāt. poſtea vero indu
bitate ea que erāt ſine cōtriſtatio
ne ſuſcepimus. Quapropter mag
nanimiter nobis ſenſum verboꝝ
diſcutiētibus placuit concordare
in hijs que a nobis ipſis a fidei ex
poſitiōne cōfeſſa ſunt. Hec itaqꝫ eu
ſebius pamphili in ceſariam pa
leſtine litteris explanauit. Allex
andrine vero eccleſie egipciacis ⁊
libie ⁊ penthapoleos. ⁊ que vicīe
ſunt. Hec ſcripſit cōmuni decreto
cōſilium. ¶ Epiſtola niceni cōcilij

¶ Cap. xij. Theodoricus

SAncte magneqꝫ ſūmi dei
gratia allexandrine eccle
ſie ⁊ dilectiſſimis fratribꝫ
ꝑ egiptum. ⁊ libiam. ⁊ penthapo
lim cōſtitutis. cōgregati ⁊ magnā
ſanctam ſinodum nicea celebran
tes epiſcopi in domino ſalutem.
Quoniā dei gratia ⁊ deo amantiſſi
mi principis noſtri cōſtantini no
bis cōgregatis in vrbe predicta ex
prouincijs diuerſis ⁊ ciuitatibus
magna ſanctaqꝫ ſinodus celebra
ta eſt. omnimodis neceſſarium vi
ſum eſt ab hoc ſacro. ⁊ ſancto con
cilio eciam ad vos litteras dēſtināre
vt noueritis quedam quidem mo
ta ⁊ examinata. que vero placuerīt
atqꝫ firmata ſūt. ante omnia ſiqui
dem exquiſita ſed impia ⁊ iniqua.
⁊ ſine deo dogmata arrij ea que
cōſentientium ſub preſētia deo a
mātiſſimi imperatoris noſtri cōſtā
tini. ⁊ omnium decreto placuit a
nathematizari impiam eius ſectā
⁊ iniqua atqꝫ ſine deo verba ſimul
⁊ nomina quibus vtebat de filio
dei blaſphemās ⁊ dicēs. ex non ex
ſtantibus eſſe. ⁊ iterum. Fuit ali
quādo quādo nō fuit. quomō cū
fuit aut quomodo vero nō fuit. ⁊
pro libero arbitrio malicie atqꝫ vir
tutis capabilem filium dei dicētis
⁊ creaturam nominātis eum atqꝫ
facturam. Hec igitur omnia fatua
⁊ amitia ⁊ blaſphema anathema
tizauit ſāctum ⁊ vniuerſale conci
lium. ⁊ nec vſqꝫ ad auditum im
pie ſecte atqꝫ humoris huiꝰ intel
lectuū iniquoꝝ ſēſum accomoda
uit. Et ea quidem q̄ de illis geſta ſunt
qualez terminū habuerint. oīa q̄
audiſtis ⁊ audietis. ne forte vide
amur nos viro obloqui propter

deſictum ſuũ impropria digna por
tanti. Tantum etenim valuit eius
ĩpietas. vt etiã theonas marma
ricus. ⁊ ſecũdus ptolomaidis ea
vtereñtur. idem enim ⁊ illi damna
ti ſũt. Sed quoniã ineffabilis gra
tia dei illas quidem malas ſectas
⁊ blaſphemias ⁊ diſcordiam ⁊ au
datiã perſonarũ ⁊ diuiſionẽ predi
cta cõmonicione deſtruens libera
uit egyptũ. Relinquebãtur autem
que per ſpeculantiã melicij geſta
ſũt ⁊ eorũ qui ab eo ſũt ordinati eti
am ex hac parte que placuerũt ſy
nodo vobis inſinuam⁹ fratres ka
riſſimi. Placuit ergo meliciũ qui
clemẽti conſilio dum ſubtili veraq
racione nullam veniã meretur
manere quidẽ ĩ ꝓpria ciuitate. nul
lam vero omnimodis habere pote
ſtatẽ neq eligẽdi neq ordinãdi.
nec in ꝓuincia nec ĩ qualibet ciui
tate videri. puruq nomẽ tãmodo
poſſidere. eos autẽ qui ab ipſo ſũt
cõſtituti. miſtica ordinacõne firma
tos habere honorẽ ⁊ miniſteriũ vt
tamẽ ſequentes ſint modis omni
bus vniuerſorũ in ſingulis parro
chijs ⁊ eccleſijs cariſſimo ⁊ cõmini
niſtro noſtro alexãdro cõſecratorũ
et vt hijs nulla poteſtas ſit placi
tos ſibi eligere. aut nomina eorũ
preferre. aut omnino aliquid age
re ꝑter volũtatẽ eccleſie catholice
preſulis alexãdri. gratia nãq dei ⁊
oracionib⁹ veſtris in nullo ſciſma
reptos. ſi ſine macula in catholica
⁊ apoſtolica eccĩa permanẽtes di
gnũ eſt poteſtatẽ habere ⁊ eligẽdi
que libet ⁊ nomina eorũ dandi qui
clero ſũt digni ⁊ abſolute facẽ om
nia ſcd'm legẽ ⁊ ſanctiones eccleſie.
Si quem vero cõtigerit requieſcere
in eccleſia. tũc prouehi in honorẽ
defũcti eos qui nuper aſſumpti ſũt
ſolũmodo ſi videantur digni. ⁊ po
pulus eos elegerit condecernẽte ſi
mul ⁊ conſignante maxime alexã
drie ciuitatis epiſcopo. Hoc itaq
alijs quidem conceſſum eſt omni
bus. In perſona vero melicij neq
q̃ eadem placuerunt propter pri
orem indiſciplinacionem eius. et
ꝓpter procãcitates eius ac petu
lantie voluntatẽ ne vlla daretur
auctoritas vel poteſtas homi qui
poſſet rurſus eaſdẽ indiſciplinati
ones inſtruẽ. Hec ſũt ꝑcipua ⁊ cõ
petẽcia egypto ⁊ ſãctiſſime alexan
drinorũ eccĩe. Si quid aliud ordia
tũ eſt aut dogmatizatũ preſẽte do
mino atq kariſſimo cõmiſtro ⁊ fra
tre alexãdro ipſẽ preſẽs vobis pote
rit ſubtilius aperire tãq auctor ge
ſtorũ ⁊ cõmunicator exiſtens. Euã
gelizauimus vobis ⁊ de conſonan
cia ſãctiſſimi paſche. quia veſtris
oracionibus eſt correctum etiam
hoc opus. ita vt omnes oriẽtales
fratres qui cum iudeis primit⁹ ce
lebrabãt. cõſone cum romanis et
vobiſcum ⁊ cũ omnibus ab initio
paſca cuſtodiẽtibus ex h° tem po
re debeant cuſtodire. Exultãtes ita
q in hijs que geſta ſunt. ⁊ in com
muni pace atq cõcordia ⁊ in eo qd
oĩs radicit⁹ ẽ heſ auulſa cũ maio
ri honore ⁊ ãpliori caritate ſuſcipite

cõminiſtrũ noſtrum veſtrũ põ
tificem allexandrum: qui nos ſua
preſẽtia letificauit· tantumq; labo
rem ꝑ pace veſtra eciaz in hac eta
te ſuſtinuit· Orate ſimul ⁊ pro no
bis omnibus: vt que bñ placue
rũt firma permaneãt ꝑ dominum
noſtrum ihesum xp̄iſtũ ſcḋm bonã
volũtatem facta ſicuti credidimus
deo ⁊ patri in ſpiritu ſãcto: cui eſt
gloria in ſecula Amẽ· Trinitas cõ
ſubſtãtialis eterna eſt ihs.

Socrates·

Ex hac igit̃ epiſtola ſinodi
manifeſtum ẽ· quia nõ ſolũ
arrium ⁊ cõſortes eius anathema
tizauit: ſꝫ eciam verba ſecte ipſius
⁊ quia de paſca cõcordantes here
ſiarchã melitium ſuſceperũt

Capitulum decimũtercium·

Mouet aũt me feruor impẽ
ratoris eciã ex alia re eius
volũtatis habere memori
am· ⁊ queãdmodum ꝓ cõcordia
cogitabat. Habẽs enim ꝓuidenti
am pacis eccleſiarũ· vocauit ad ſi
nodum ⁊ acetium nouatianorũ re
ligionis epm· Poſtq̃ vero ſcripta
⁊ ſubſcripta eſt a cõcilio fidei diffi
nitio: requiſiuit imperator acetium
ſi ⁊ ipſe cõſentiret in fide ⁊ diffiniti
one paſcalis feſtiuitatis At ille· ni
chil inquit noui o imperator: que
ſinodus diffiniuit· ſic enĩ olim ⁊ a
temporibus apoſtolorũ ipſe perce
pi· ⁊ terminum fidei· ⁊ tempꝰ paſ
calis feſtiuitatis· Porro denuo im
peratore requirente· Cur ergo te a
cõmunione ſepas· ille ea que ſub
decio geſta ſũt· ꝑſecutionis tẽpore
replicauit ⁊ ſubtilitatem acerbiſſi
me regule deduxit ad medium· q̃
non oporteat eos qui poſt baptiſ
ma peccãt peccato: quod mortem
eſſe ſcripture diuine ꝓnũciant cõ
municatione ſacramẽtorũ fieri di
gnos: ſed mutandos quidem ad
penitẽciam· ſpem vero remiſſionis
nõ a ſacerdotibus: ſed a deo ſolũ
modo ſuſtinere: qui poteſtatẽ ha
bet peccata remittere· Hec cum dix
iſſet acetius imperator ait· O aceti
pone ſcalam· ⁊ ſi potes aſcende ſo
lus in celum Hec nec euſebius pã
phili nec alij dixerũt· Ego vero au
diui a viro nequaq̃ mẽtiente qui
⁊ valde ſenex erat· ⁊ tamq̃ qui vi
derat ea que fuerant in cõcilio ge
ſta referebat·

Cap· xiiij· Sozomenes·

Sinodus aũt corrigere vo
lẽs hominũ vitam ⁊ in ec
cleſijs cõmorantium poſu
it leges quas canões appellamꝰ·
in quorũ tractatu videbatur aliq̃
bus introducere legem· vt epiſco
pi ⁊ preſbiteri· dyaconi ⁊ ſubdya
coni cum coniugibus: quas ante cõ
ſecrationem duxerãt nõ dormirẽt
Surgẽs ãt in medio paſuntiꝰ cõñ
dixit· honorabiles cõfeſſus nupcias
⁊ caſtitatẽ; eẽ dicẽs concubitũ cũ ꝓ
pria coniuge· ſuaſitq; concilio ne talẽ
poneret grauem eẽ aſſerens cauſaz
que aut ipſis aut eorũ coniugalibus
occaſio fornicacionis exiſteret· Et
hec quidem paſuntius licet nupci
arum inexpertus eſſet expoſuit·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſinodusqꝫ laudauit· eius ſententi
am ⁊ nichil ex hac parte ſanxiuit
ſed in hoc in vniuſcuiuſqꝫ volunta
te: nō in neceſſitate dimiſit Hijs a
cōcilio ita diſpoſitis: cōtingit vicē
nalia conſtātini principis ꝓueni
re· Et eſt cōſuetudo romanoꝝ vnū
quodqꝫ decēnium imperatoꝝ pub
lica deuotiōe celebrare· Oportunū
ergo indicās conſtātinus inuita
uit tunc ad cōuiuia ſinodum ⁊ do
nis compe tētib us honorauit· am
monitoſqꝫ de cōcordia fidei ⁊ omu
ni inter alterutros pace· petita ab
eis oratione vale dixit vniuerſis
ī nicea ſcribēs abſentib⁹ q̄ fuerūt
in cōcilio celebrata ⁊ inuitans vt
ab omni diſcordia recedentes con
cordarent in expoſita concilij fide·
que nichil aliud niſi dei ſententia
videretur ex conſonātia tantoꝝ ⁊
taliū ſacerdotum· ſancto ſpiritu cō
ſtituta ⁊ poſt inquiſitionē ſubtiliſ
ſimā ⁊ animaduerſionē dubita
tionū oīm comprobata·

De arrio ⁊ ſcriptis eius·

Cap̄· xv· Socrates·

Victor conſtātin⁹ maximus
auguſt⁹ epiſcopis ⁊ popu
lo· Malignos ⁊ impios ar
ri⁹ imitatus· dignū eſt vt illoꝝ q̄ꝫ
ſuſcipiat vltionē· Sicut igit̄ por
phiri⁹ diuine pietatis inimicus ini
qua volumina cōtra religionē ꝓ
ferens dignā ꝓmeruit inuenire m̄
cedem· ⁊ talem p̄ quā in poſterum
eſſet obprobrio ⁊ plurima cōple
retur infamia ⁊ nūc placuit arriū
⁊ cōſectatores eius vocari porphi
rianos vt quoꝝ mores imitati ſūt
eoꝝ vocabulo ꝑfruātur· Sup hec
autē ſi qua cōſcriptio ab arrio fa
cta reperitur igni tradatur· vt nō
ſolum doctrina praua eius depere
at· ſed neqꝫ vlla eius poſſint rema
nere documenta· Hoc etiam preci
pio· ſi quis conſcriptiones arrij ce
laſſe cōpꝑitur ⁊ nō repente ꝓferēs
igne cōſumpſerit mortis ſupplicio
ſubiacebit· Mox enī cum in hoc fu
erit captus: capitalem ſuſcipiet vl
tionem· Deus vos cuſtodiat

De cōfectione ſacroꝝ libroꝝ ſcri
ptum euſebio paleſtine·:

Cap̄· xvi· Theodoricus·

Victor conſtātinus maxi⁹
pi⁹ euſebio· Vt in noſtri
nominis ciuitate cogno
uim⁹ ſaluatoris noſtri dei ꝓſpiciē
te ſolacio· maxima hominū multi
tudo ſanctiſſime ſe dicauit eccleſie
vt hoc cremēto valde ꝓficiente di
gnū eſſe videatur etiā eccleſias in
ea plures edificari· Quapropt̄ qd
viſum eſt noſtre voluntati· te cuic
nos tue notū facere ſapiētie: qua
tenus quadragita mēbranacioſ
codices bene confectos ⁊ ad vſum
abiles ab artificib⁹ antiquarijs ⁊
ꝑfecte artem ſciētibus ſcribi p̄cipi
as· diuinarū quippe ſcripturarum
quarū maxime confectionem ⁊ v
ſum neceſſarium eccleſijs eſſe no
ſti· Directe ſūt enim littere noſtra
trāquillitate ad prouincie indicē·
quatenus omnia confectiōi eoꝝ
neceſſaria prebere curet· Vt enim

citius codices conſcripti cõfician
tur·erit opus diligentie tue· Naz
⁊ duo publica vehicula ad deferẽ
dos eos·ex auctoritate reſcpti nr̃i
te pcipere cõuenit·Sic eñi ⁊ maxiẽ
bene cõſcripti vſq; ad noſtruz per
ducẽtur aſpectum·vno quippe tue
eccleſie hoc exequẽte dyacono·Qui
duz ad nos venerit·experietur no
ſtre munificẽtie pietatem·Deus te
cuſtodiat frater kme·:

Theodoricus·

SVfficiũt quidem hec ad cõñ-
ciẽdum·magis autẽ aperte
ad noſcendum·queadmoduz fa
moſiſſimus imperator ſuuz ſtudi
um circa ſacra conſtituit·Attamẽ
adiciam·que eciaz circa ſalutare
ſepulchrũ geſſit·Agnoſcẽs enim·
quoniaz elati ⁊ circa culturam ba
chantes ydoloz·ſepulchrũ domi
ni ſordibus operuerãt·obliuioni
tradere tendentes memoriã ſaluta
rem·⁊ deſuper templuz edificaue
runt luxurioſiſſime deonis·ideſt ve
neris; vt illic virginũ cantibus i
ſultarẽt precepit deſtrui·ſceleratiſ
ſimũ templũ·ipſumq; puluerez ſu
neſtis ſacrificijs violatũ eici ⁊ p
cul a ciuitate diſpergi·deinde ſacra
rium edificari deo maximum atq;
pulcherrimũ·ſicuti deſignatur ex
eius epiſtola ad machariũ ipſi9
ciuitatis epm deſtinata·

De euſebii nicomediẽſis·⁊ the
ogini niceni penitẽtia·:

Cap·xvij· Socrates·

EVſebius igitur ⁊ theogi
nus penitẽtie libelluz ſum
mis epiſcopis dirigẽtes·
ab exilio reuocati ſunt·imperiali
precepto ⁊ ſuas eccleſias receperũt
expellẽtes qui in eoz locis fuerãt
ordinati·ideſt euſebius amphio
nem·xpiſtuz vero theoginus·Cu
ius libelli exẽplar hoc eſt·Duduz
quidẽ ante iudiciũ a reuerẽtia ve-
ſtra cõdempnati·patiẽter ferre q̃
decreta ſũt a ſancto cõcilio veſtro
debuimus·Sed quia nimis abſur
dũ eſt cõtra noſmetipſos dare ca
lum pniatoribus de taciturnitate
probationem·ppterea referimus
quoniã nos ⁊ in fide vna cucurri9
⁊ ſenſũ examinãtes de cõſubſtãti
alitatis ſermõe cũcti pacificati ſu
mus·nequaq̃ ſequẽtes hereſim·
ſed cõmemorantes ad cautelam
eccleſiarum: que noſtre ſubuenie
bant mẽti·⁊ ſatiſfaciebãt eis qui
bus p nobis ſuaderi debuerat in
fide ſubſcripſim9·anathematiſmo
autẽ nõ ſubnotauimus·miſi tanq̃
fidez accuſãtes·ſed velut nõ credẽ
tes talem eſſe euz qui fuerat accu
ſatus·certi de eius ad nos directis
epiſtolis ⁊ inter nos diſputationi
bus habitis·Si igit̃ ſatiſfactuz ẽ
ſancto veſtro cõcilio:nõ reluctan
tes ſed cõſentiẽtes decretis veſtris
eciam hac cõſcriptione ſatiſfaci
mus vobis·nõ exiliũ graue feren
tes:ſed ſuſpicionẽ abiciẽtes hereſe
os·Si eñi dignamini nũc in vl'tu
vio nos recipe habebitis in oĩb9
cõſonãtes ⁊ veſtra ſeqũtes pariter

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

inſtituta: qn̄ etiam eu͡z qui accuſatus ē in hiis placuit veſtre reuerē-
tie clementiā pmereri atq͡z reuocari. Abſurdu͡z nāq͡z eſt. ſi is qui putatur eē reus reuocatur ad ſatiſfaciēdum in quib9 ei derogabat. vt nos cōtra noſmetipōs prebeam9 p taciturnitate͡z increpationis indiciū. Dignamini ergo ſicut cōuenit veſtre vēratiōi a deo amātiſſimū principem cōmonere. a preces tractare noſtras a velociter de nobis q̄ vobis cōueniunt cogitare. Hic quidem libell9 eſt reuerſionis euſebii a theogini. Ex verbis autē eius comitio. quia iſti quide͡z dictate fidei ſubſcripſerūt. dampnationi vero arrii cōſentire noluerūt. a quoniā arri9 ante iſtos reuocatus agnoſcit. Sed licet hoc ita ſe habere videatur. tamē allexādriam accedere phibitus eſt. Hoc autē oſtenditur ex eius cogitationib9: quas poſtea molitus inuenit figmento penitentie ſue. ſicut oportune patefiet.

Cap. xviii. Socrates.

Imperator interea poſt cōcilium degebat letus. Celebrata ḡ feſtiuitate publica vicēnaliū ſuoꝝ morꝫ ad erigendas eccl̄ias feſtin9 acceſſit. hocq͡z faciebat p ſingulas feſtiuitates. a in vrbe cognominis ſui.

Sozomenes.

Iam cū omnia pſpere ei cedērent ꝓpriam voluit habitare ciuitatē veniēſq͡z ad campu͡z ante ilium poſitū iuxta helleſponthum ſup eantis tumulu͡z vbi achiui cōtra troiam pugnātes habuerunt caſtra. ciuitate͡z deſignauit. portaſq͡z fecit q̄ hactenus vidētur a nauigātibus. Hoc agenti deus p noctē apparuit: monēs vt aliū q̄reret locum. eūq͡z monēs ad byzantiu͡z thratie illic eū habitare iuſſit. Socrates

Que cum primitus byzantiu͡z vocaretur: auxit a maximo eu͡z muro circumdedit. a diuerſis ornata͡z fabricis equā imperiali rome cōſtituit. a denominatam conſtātinopolim appellari ſm romā lege firmauit. ſicut lex ipſa in marmoꝛea platonia noſcitur eē conſcripta. a in ſtrategio iuxta equeſtrem ſtatuā etiam ē conſtituta. In hac quoq͡z ciuitate duas edificauit eccleſias. quarū vnā nominauit hyrenem. aliā vero nominauit apꝉtoloru͡z Nō ſolum autē ſicuti dixi auxit cōſtantinus xpriſtianoꝝ dogmata. ſed etiā paganoꝝ templa deſtruxit. Simulachra nāq͡z ornata publice in conſtātinopolitana vrbe ꝓpoſuit a tripodas delphicos in circo ad ſpectaculu͡z dedit q̄ cum ipſo videātur aſpectu ſuꝑflue referuntur.

Socrates.

Interea mater imperatoris helena cui9 cognomine deprani princeps ciuitatē dicauit helenopolim āmonita p ſompniū ad iheroſolimam properauit. a quōdam iheruſale͡z deſerta ſicut pomorū cuſtodiam inueniēs requiſiuit ſepulchꝝ xp̄i quod licet difficilime tamen inuenit. Ita repente deici iuſſit templū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

illud ſceleſtiſſimū ⁊ palam facto domini monumento. apparuerūt circa eū ſuffoſſe tres cruces ⁊ claues ſimul ⁊ titulus litteris hebreis grecis. latiniſqꝫ cōſcriptus. ihe ſus nazarenus rex iudeoꝝ.

Sozomenes.

Dicitur autē quia eciam mortuus crucis tactu reſurrexit. De hoc ligno ſibilla apud paganos dixit. O ter quaterqꝫ beatū lignum: in quo deus extenſus eſt. Tunc ergo que crux eſſet domini que latronum dubitare ceperunt. Proinde macharius ciuitatis preſul huiuſmodi tractatu dubitationem ſoluit. Mulieri naqꝫ nobilitate clare longa egritudine fatigate. vnam illarū crucium cum oratione promptiſſima adhibēs virtutem ſaluatoris agnouit. Mox enī vt mulierē crux attigit. paſſionē ſeuiſſime egritudinis effugauit. ⁊ femine ſalutē reſtituit.

Theodoricus.

Sic itaqꝫ mater imperatoris: quod cupiebat agnoſcens. de clauis quidem quibus manus xpriſti fuerant perforate. alios in galeam miſit imperatoris filij. capitis prouidentiā gerens vt iacula bellica ſubmoueret. alios freno equino permiſcuit. ⁊ cautelam imperatoris agens. ⁊ veterem ꝓphetiam adimplens. Olim enī zachari as propheta clamauerat dicens. Et erit quod in freno eſt ſanctū domino omnipotēti. Salutaris vero crucis partem aliquā regalib⁹ diſtribuit.

Socrates.

Quam conſtātinus ſuſcipiēs ⁊ credens ſaluari ciuitatem. vbi hec particula ſeruaretur in ſua ſtatua. ſicut fertur in foro conſtātini poſitam ſup columpnā porphiricam deuote cōdidit.

Reliquā vero partem in argētea theca clauſam. ciuitatis tradidit ſacerdoti. ⁊ vndiqꝫ cōgregatis ārtificib⁹ maximas illic ornataſqꝫ edificauit eccleſias. Hijs ita geſtis. cōuiuio exhibitis virginibus ſacris. ⁊ ipſa miniſterium ācille gerens vltra octogeſimū etatis annū agens ⁊ hijs ſimilia faciēs redit ad filium. ⁊ cum leticia tranſiuit a ſeculo. multa filio pietatis mādata cōmittēs. nouiſſimis bñdictionibus adimpleto.

Socrates.

Poſt hec ergo imperator curā maximā xpriſtianoꝝ habens paganorū ſupſtitiōes auerſabatur. remouitqꝫ monachias ⁊ ſuas imagines in tēplis poni precepit. ⁊ cubitum quo menſuratur nilus nō iam in tēplum ſerapidis annis ſingulis: ſꝫ in eccl̄ias portari ſanciuit.

Sozomenes.

In omnib⁹ itaqꝫ volens ſimilem monſtrare conſtantinopolim rome fruſtratus non eſt. nam ⁊ corporibus ⁊ diuicijs maior effecta eſt. Quod ideo ꝓueniſſe credo ꝓpter amorē dei quē ciuitas gerit. ⁊ habitatoꝝ circa indigētes auxiliū. In tantum naqꝫ

fides creuit· vt multi quidem inde
om̄ciuiū· pagani vero om̄es pene
xp̄iſtianā illic cōuerterentur ad
fidem· in qua vi[illegible] creſcēte· quo tē
pore religio noſcitur āpliata· ne
q₃ are: neq₃ pagana tēpla aut ſac̄
ficia facta fūt· niſi ſub iuliano bre
ui tempore: quod mox ꝓbatur ex
tinctū. Hāc igitur tamq̄ nup ↄdi
tam xp̄i ciuitatem conſtātin⁹ ſuo
nomine dedicauit· mł'tis eā ⁊ ma
gnis honorib⁹ ⁊ eccleſijs exornās
iuuabatq₃ diuinitas imperatoris
vota· ⁊ apparitionib⁹ multis indi
cabatur: q̄ ſācte ſalutareſq₃ eēnt
que illic edificabātur eccleſie·

Capitulum decimūnonum·

Inſignis itaq₃ locus ex illo tē
pore claruit pegrinis ⁊ vrbi
cis· vbi olim quidē₃ veſta co
lebatur· poſtea vero ecc̄ia eſt
facta· Qui nūc locus michadium
nūcupatur in dextera poſitus par
te nauigātium a pontho ad ↄſtan
tinopolim: diſtās ab eo nauigio
quidē ſtadijs fere· xxxv· p terram
vero circueūtibus om̄e₃ ſinū vſq₃
ad· lxx· ⁊ amplius tēditur· Sortit⁹
eſt igitur is locus appellacōem vſ
q₃ nūc ſeruatam· eo q̄ illic manife
ſte cernitur apparere michael diui
n⁹ archangelus· quod ecia₃ ego
iutus eximie verū eſſe cōfirmo· O
ſtēdit igitur hoc ita eſſe eciā mul
tis alijs virtus diuina p ipſarum
reru₃ experimenta·
Quida₃ em̄ in cauſ crudelib⁹ ā in
euitabilib⁹ periculis· alij vero in lā
guorib⁹ aut ignotis paſſionibus
incidētes hic orātes ad deū libera
ri ꝓmeruerunt· Sed que ſingulis
⁊ quomodo illic mirā[illegible] cula contige
rint: narrare longu₃ ē· Que vero ꝓ
uenerint aquilino nobis noto ⁊ i
cauſis forenſib⁹ ſocio· partim ab
eo audiēs· partim ipſe cognoſcēs
neceſſario pādam· Cum em̄ ardē
tiſſima febris [illegible] coloribꝰ mota
cōprehendiſſet· eſtuāti poculu₃ de
derunt medici qđ euomuit: mox
q₃ cu₃ vomitu diffuſa colera ſupfi
cie₃ vultus eius ſimili ſui colore ti
xerunt· quāobre₃ quicquid come
deret ⁊ biberet euomebat· Cumq₃
hoc diu pateretur· nec eſca ad nu
trimēta ꝓficeret· heſitabat ars me
dicoꝝ· ⁊ dum morti vicinus eſſet
iuſſit ſuis vt eū ad hūc locū duce
rent· credens aut illic ſe mori· aut
languore priuari· Iacentiq₃ p no
ctem diuīa virtus apparens: p̄ce
pit: vt quicquid comederet in hu
iuſmodi potionē tingeret· que eēt
ex pipere· ⁊ vino· ⁊ melle cōfecta.
Quo facto ab egritudine liberat⁹
eſt· quippe cum medicis ratione
medicine videatur eſſe multū con
trariū calida pocula coleribus ex
hibere

Audiui enim ⁊ probianum viru₃
in pallacio habentem miliciam
medicorum· crudeli podagre paſſi
one detētum· ibi doloribus libera
tum· eiq₃ apparuiſſe ſancta₃ mira
bilē viſionē· Cū ei dudū pagan⁹

eſſet factus poſtea xpiſtianus ali
quatenꝰ dogma ſequebatur· totiꝰ
vero ſalutis cauſā· id eſt ſacratiſſi
mā crucem nolebat adorare· Hanc
habēti ſententiam diuina virtꝰ ap
parens ſignum mōſtrauit crucis
quod erat poſitum in altario eius
eccleſie ⁊ aperte palam fecit: quia
ex quo crucifixus eſt xpiſtus om
nia que ad vtilitatem humani ge
neris facta ſunt quolibet modo ꝑ
ter vtutē adorande crucis facta nō
eſſent· neq̧ ab āgelis ſanctis· ne
q̧ a pijs hominibus·:

Capitulum viceſimū·

Cvm itaq̧ populi ⁊ ciuita
tes ad cultum xpianitatis
accederent· ⁊ ceteri ꝑ filijs
⁊ vxoribus metuētes ne q̄d mali
paterent̄. ſi contradicerent quieti
vacarent· nudati ſolacio multitu
do temploꝝ cultores ⁊ ſacerdotes
ſimulachra apud ſe repoſita pre
cioſiſſima tradiderūt· ⁊ qui iouis
fulmina vocabātur ⁊ ꝑ ſemetipſos
hec educebāt· ex aditis, ⁊ templo
rū latentibꝰ locis· queq̧ prius in
uiſibilia apud ceteros erāt ⁊ ſolis
ſacerdotibus manifeſta· facta ſūt
omnibus valde viliſſima· Alie ve
ro imagines ⁊ ſtatue ex precioſa ꝯ
fecte materia igne cremate ſūt· et
pecunie publice ſociate· Que vero
ex ere mirabiliter facta videbātur
ad conſtātinopolim ſunt adducta
ornatus cauſa ⁊ hactenus in pub
lico collocata ⁊ ꝑ plateas in circo
atq̧ regalibus· id eſt pythia diui
natoris appollinis· ⁊ muſe helico
nides ⁊ delphice tripodes· ſpoliata
q̧ ſunt ianuis templa· ⁊ alia laq̄
aribus ſunt nudata· alia vero ne
glecta ad ſordes ruināq̧ perducta
ſunt· Tunc itaq̧ periculū ⁊ penitus
ſunt euerſa· id eſt in egeas cilicie
templū aſclepij· ⁊ in aphacis iux
ta montē libanum· ⁊ adonem flu
uium veneris domus vtraq̧ ap̄d
illos inſignia· eo q̄ egeate glorie
tur quaſi languētes corpore cura
rentur apud eos demone noctibꝰ
apparente atq̧ curāte· in aphacis
autē quia per inuocationē quan
dam certo die de ſūmitate libani
montis ignis fulgens veluti ſidꝰ i
primū flumen velociter incumbe
bat· quod dicebāt venerem eſſe·

Cap· xxi· Sozomenes:

Interea cū multitudo nimia gen tiū
migradorū ex trachia trāſiſſet in a
ſiam· ⁊ alij aliunde barbari hoc e
giſſent cōtra romanos multi ſac
dotum xpi captiuati cū eis erant
Cumq̧ languētes curarent ⁊ demo
nes effugarent xpm ſolummodo
noīantes ⁊ inuocātes filiū dei ⁊ in
ſup ⁊ ꝯuerſationē pbantes incul
pabilē ⁊ omnē maculam vtutibꝰ
cuincētes· admirati barbari viro
rū vitam ⁊ opera ſimul egregia· be
ne ſe ſapere crediderūt· ⁊ deū habe
re ꝓpicium ſi melioribꝰ imitarentur
homines· ⁊ ſicut ipſi placarent de
um· ⁊ cōſtituentes ſibimet ex eis
bn̄ agendi p̄ceptores edocebant̄
⁊ baptiſabātur· ⁊ conſequenter

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

in eccleſijs occurrebant.

¶ Capitulum viceſimū ſecundū

Theodoricus.

Autores igit̄ arrij nequiſ
ſimā reliquēre oſtia. Hu
ius enī cauſa in confeſſi o
ne fidei eciā manib⁹ cōſenſerunt.
qui poſtea imitati ſūt geſta lupoꝝ
Nā cum ſanctiſſimus allexander.
qui ſuis oracōnibus arrium fueāt
iaculatus idem byzantij pontifex
ſic enī tunc vocabatur conſtātino
polis ad meliorem tranſlatus fu
iſſet vitam euſebius defenſor im
pietatis paruipendēs regulas q̄s
ante paululū cum alijs pontifici
bus ipſe conſcripſerat: repente ni
comediā deſerens cōſtantinopoli
tanā reliquit ſedē. regulis e diuer
ſis clamitantibus epiſcopos a p̄ſ
biteros non licere ex alia tranſire
ad aliam ciuitatem. Sed mirū nō
eſt. vt qui ſic inſaniunt aduerſus
vnigeniti deitatē. licenter eciā ali
as tranſgrediantur leges. Nō enī
tunc ſolūmodo hanc nouitatē fe
cit. ſed eciā olim aliud ſimile per
petrauit. Qui dum in byreto eſſet
epiſcopus trāſiliuit in nicomedi
am a ex eo denuo poſt conſiliū in
ſania aperte impietatis exactus ē
a cum eo theogin⁹ nicenus: quod
imperator cōſtantinus manifeſtū
litteris fecit. Ego vero huic ope ri
finem epiſtole inſerere indicaui.
Scripſit enī hec nicomedieſibus.
Quis eſt qui hec ita populū docu
it innocentē. Euſebius vtiq̄ tirā
nice crudelitatis executor. Qui enī
vbiq̄ tirāni noſcitur eē cliens. ex
multis rebus apparet. Hoc nāq̄
veraciū epiſcopoꝝ teſtatur interi
tus. hoc eciam xp̄ianoꝝ crudeliſſi
ma pſecutio clamat aperte Nichil
enim de iniurijs michi factis nūc
aio: per quas quādo maxime ad
uerſarum partiū inſidie diſcurre
bant. iſte eciā contra me oculos
habebat intētos. cui hoc defuit ſo
lum q̄ nō armatū miniſteriū deo
prebuit. Neq̄ me quiſq̄ putet ad
hoꝝ pbationē minus inſtructum.
inditium nāq̄ manifeſtū eſt. q̄a
preſbiteros a dyaconos ſequētes
euſebiū aperte cōſtat a me depre
henſos: ſed hec quidem tranſeo q̄
nūc nō indignationis gratia. ſed
ad illoꝝ confuſionē a me prolata
noſcūtur. hoc ſolū formido. hoc co
gito: quia vos ad cōmunionē cri
minis vocari conſpicio. Propter
euſebij nāq̄ ſeductionē. a ſubuer
ſionē conſcientiā percepiſtis a veri
tate ſeparatam. Sed erit huius rei
nō tarda ſalubritas. ſi epiſcopū
fidelē a integꝝ nunc ſumentes re
ſpiciatis ad deū. quod vtiq̄ ad p̄
ſens in vobis eſt. Iſtud a dudum
oportuerat in veſtro pendere iudi
cio: niſi predictus euſebius peſſiā
conſcioꝝ ſuoꝝ tuitione venīſſ. h
a ordinē rectitudinis impudentiſſi
me cōfudiſſet. ſed quoniā de me
rato euſebio apud veſtrā carita
tem nos breuiter loq̄ decet audite
Meminit veſtra paciencia factum
in nicea ciuitate concilium. cui et

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

egoipſe conſcientie mee cultuz de
center exhibui·michil aliud volẽs
ꝙ concordiã omnibus fabricari·
⁊ pre cunctis arguere·⁊ remouere
hanc cauſaz que principiũ quidez
habuit p arrij allexandrini ſuper
biaz·corroborata vero eſt per euſe
bij prauũ peſtiferũqꝫ votum. Sed
ipſe euſebius kariſſimi atqꝫ ama
biles cum quãta putatis diſcurſi
one quippe conſciẽtia ſua victꝰ cuz
quãta cõfuſione mẽdacia vndiqꝫ
declarato degebat·immittens qui
dem michi diuerſos qui ꝓ eo depo
ſcerent·petẽs a me quoddã ſolaci
um: ne tanto malo conuictus ſuo
honore priuaretur. Teſtis michi
eſt deus huiꝰ rei quia in mea inuo
bis benigno amore conſiſtit. Naz
etiã me ille diuertit ⁊ inde cẽter ab
ripuit: qđ vos quoqꝫ noſtis. Tũc
enĩ omnia geſta ſunt·ſicut ipẽ de
ſiderabat·quia om̃e maluz in ſua
cõſcientia recõdebat·Sed vt cetera
peruerſitatis eius omittam·quid
maxime cũ theogino nequicie ſue
participe egerit audite depreco·

Allexandrinos quoſdã a noſtra
fide recedentes illic deſtinari prece
peram·quoniã hoꝝ miniſterio mẽ
tis flãmas vigebat·Sed iſti beni
gni ⁊ optĩ mimis epiſcopi: quos ſi
mul ↄcilij veritas ad penitentiam
reſeruabat·non ſolum receperunt
eos ⁊ apud ſe ſeruauerunt: ſed eti
am malis eoruz voluntatibꝰ cõmu
nicare decreuerunt Quapropꝫ hoc
circa iſtos ingꝛtos decreui perage
re·vt abrepti ꝑcul deportarẽtur ex
ilio·Nunc itaqꝫ veſtruz eſt ad deũ
illa fide reſpicere·qua ſemper ⁊ fie
ri ↄuenit·⁊ eẽ recta agere·Epiſco
pos enĩ purificatos ⁊ orthodoxos·
atqꝫ clemẽtes nos gaudeꝰ habere
Si quis autez ad memoriaz illoꝝ
peſtilentiũ: aut ad laudem impro
uide preſumit forſitan exercitari·
repente in ſua preſumptione miniſtri
dei·hoc eſt meo opere cõprimetur·
Deus vos cuſtodiat fratres kmĩ·

Capitulum·xxiij·

Theodoricus

TVnc igitur iſti ⁊ dãpnati
⁊ ciuitatibꝰ ſunt expulſi ⁊
nicomedie quidem amphiõ
epiſcopus ordinatus eſt·in nicea
autem xpriſtus. ſed rurſũ conſue
tas machinacõnes exercentes·et
imperatoris clementiam acceſſibi
lem ſuis fallacijs inueniẽtes reſti
tuti ſunt·prioremqꝫ potentiaz rece
perunt·Euſebius etenim ſicuti iaz
dixi etiã conſtinopolitanũ tenuit
tirannice preſulatũ·⁊ potiorẽ perce
pit preſumpcõnem frequẽter ad
imperatorez veniẽs·⁊ fiduciam ex
crebra collocucõne mercatus con
tra veritatis ꝓpugnatores ſeuas ↄ
tentiones·inſtituit ⁊ primũ quidẽ
cuprẽ ihreroſolimoꝝ loca ꝓfeſſus
eſt ⁊ imperatorem tanꝙ famoſiſſi
mũ vitauit· Quapropter cuz mul
to honore dimiſſus eſt· imperatoꝛ
re vehicula ⁊ alia ei diſtribuẽs ſo
lacia·Profectus igitur eſt cũ eo ⁊
theoginus nicenus particeps ma
lignorum eius conciliorꝝ·ſicuti iã
diximus

+ viſurꝰ edificatõis v: quadã cogitatione captavit.

¶ Capitulum viceſimū quartum·

Venientes em̄ in Antiochi
am· ⁊ amiciciarum induti
vultum· maxima multati
one potiti ſunt· Veritatis em̄ ꝓpu
gnatoꝛ magnus euſtati⁹· largaꝫ
eis hoſpitalitateꝫ fraternitatis ex
hibuit· Cūq̄ʒ ad ſacratiſſima loca
peruemiſſent ⁊ cōcordes vidiſſent
ſuos· hoc eſt euſebium ceſarienſeꝫ
ſchitopolitam patrophilum ⁊ eci
um lidde· laodicee theodotum ⁊ ali
os qui lepram arrij ſuſceperūt nū
ciauerūt eis q̄d cogitauerat· ⁊ cuꝫ
eis venerūt antiochiam· ⁊ ymagi
nem quidem premittebat ſub ho
noꝛe: ſed erat impietatis bellum·
Mulierem nāq̄ʒ ꝓſtātem mercede
negociātes ⁊ linguaꝫ eius ſibi im
pendi pſuadētes ad cōcilium vene
rūt· Proinde alios om̄es foras ire
precipiētes ter miſeram introdu
xere mulierem· At illa infātulum
ſub mamilla demonſtrās· aiebat
ex cōcubitu euſtatij illum ſe ⁊ cō
cepiſſe ⁊ generaſſe: cūmq̄ʒ clama
bat ſepius impudētem· Js auteꝫ·
qui calumnie eius tam manifeſte
cōſcius erat· iuſſit vt hāc rem ſi q̄
ſcirent deduceret ad medium· Jlla
vero dicēte nullum ſe habere accu
ſationis teſtē· ius iurādum ei iuſ
tiſſimi iudices intulerūt· lege ſcili
cet aperte clamāte in duobus aut
tribus teſtibus credi eſſe veracia
que dicūtur· necnō ⁊ apoſtolo p̄ci
piēte: vt nullus aduerſus preſbi
terum inſcriptioneꝫ factam extra
duos aut tres teſtes accipiat· Sꝫ
iſti ſacras cōtempnētes leges· cō
tra talem virū accuſationem ſine
teſtimonio receperūt Cum ergo il
la mulier ius iurādum prebuiſſꝫ
adiecit affirmās quia ille infans
eēt ex cōcubitu euſtatij· Tunc ita
q̄ʒ tamq̄ꝫ aduerſus adulterum illi
amatoꝛes veritatis ꝓtulerūt decre
tum· alij quippe ex pontificibus cū
vtiq̄ʒ multi adeſſent· ⁊ ꝓ apoſtoli
cis dogmatibus repugnarent· ⁊
omnimodis que fuerāt ꝯcinnata
neſcirent· aperte reclamātibus· ⁊
magnum euſtatium collaudanti
bus· decretumq̄ꝫ illoꝝ iniquū ſuſci
piꝫ ꝓhibētibus· Hoc itaq̄ʒ facto re
locatur huius noꝛe ꝯcinatores ad
imperatorem ꝓfecti ſūt· eiq̄ʒ perſua
ſerūt: quia vera eſſet inſcriptio ⁊
depoſitionis euſtatij iuſta ſentētia
quem tamq̄ꝫ adulterum atq̄ʒ tirā
num expelli fecerūt: exercitatione
pietatis ſimul ⁊ caſtitatis egregi
um· Et ille quideꝫ per thracias ad
illirici deductus eſt ciuitatem· iſti
vero ꝓtinus quidem ꝓ eo ordina
uerūt eulabiuꝫ Quo tempore pau
co viuēte euſebium paleſtinēſem
illic migrare voluerūt· Eoq̄ʒ fugiē
te mutationem ⁊ ſimul imperatoꝛē
prohibēte fecerūt eufroniuꝫ· Quo
etiam āno ⁊ paucis menſibus in
epiſcopatu defuncto· flacito illius
eccleſie tradidere pontificatuꝫ· Jſti
vero omnes peſtem arrij habuere
celatam· propterea namq̄ʒ multi
pie· ⁊ caſte viuentium· ⁊ ſacerdo
tum ⁊ reliquorū ſanctoꝝ hominū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eccleſiaſtica relinquẽtes collegia.
apud ſemetipſos ↄueniebãt. q̃s
vniuerſos euſtachianos appella
bãt. quia poſt egreſſum illi⁹ ſeorſũ
congregabantur. Porro mulier il
la ter miſeã paſſionẽ crudeliſſimi
languoris incurrens manifeſtauit
inſidias ⁊ illam tragedie cõpo
ſitionẽ pariter enudauit. nõ duo
bus vel trib⁹: ſed valde multis ſa
cerdotibus. que ↄtinuata videbã
tur inſinuãs. Ait enĩ ꝓ pecunijs il
laꝫ ſe facere p̃ſumpſiſſe calumpni
am. ius iurãdum tamẽ õnino nõ
fuiſſe falſum. q̃a ille infans de quo
iurauerat fili⁹ erat cuiuſdam eu
ſtachij nomine fabri ferrarij.

Capl'm. xv. Socrates.

TVnc igiꝰ antiochie q̃uis
ſeditio in euſtachij depoſi
tione ſurrexit ⁊ poſtea de e
piſcopat⁹ electione tantus ignis
accenſus eſt. vt pene ciuitas vniu
ſa deperiret in duas ptes ꝑplo diſ
ſidente ⁊ alijs quidem euſebiũ pa
leſtine trãſferri cõtendentib⁹ in ã
tiochiam. alijs aũt ſtudentib⁹ vt
reuerteretur euſtachius. Erat enĩ
in vtraq; parte ⁊ popul⁹ ciuitatis
⁊ militaris manus ⁊ tamq̃ aduer
ſus hoſtes. ita cuncti cõmoueban
tur. vt pene ad gladios vſq; pue
nirent: niſi deus ⁊ timor p̃ncipis co
hiberet. Nã imperator ſuis ep̃l'is ſe
ditionẽ compeſcuit. Euſebius aũt
paleſtine repedauit. Quod admi
ratus imperator ſcripſit ei. ꝓpoſituꝫ
laudãs eumq; beatum vocãs. ⁊ q
nõ vni⁹ ciuitatis: ſꝫ totius orbis po

ti⁹ digne decernereturus ep̃s. De cete
ro aũt ꝑ ãnos octo dicit antioche
ne eccl'ie vacaſſe ſedeꝫ. tarde vo ſtu
dio inimicoꝝ nicene fidei ordinatꝰ
eufronius. His igiꝰ in hoc volu
mine contextis: tempus ẽ. vt ſeq̃n
tis libri ordiamur initium.

Explicit liber. ij. hiſtorie eccl'iaſ.

Incipiunt capl'a libri tercij.

De cõuerſatione gentis indoꝝ ac
pſarum. Cap. primũ.

Quõ iudei xp̃ianos accuſauerint
apud pſas: qui vel q̃nti vel quib⁹
modis paſſi ſũt apud pſas. ij.
Ep'la ↄſtãtini ad pſaꝝ regẽ ꝓ xp̃i
De alij pontific anis. iij.
allexãdrini fine ⁊ inicio preſulis a
thanaſij. iiij.
Que cõtra athanaſiũ geſta ſunt ⁊
quõ refugit ad p̃ncipem. v.
Quõ ſit arri⁹ ab exilio reuocatus
⁊ q̃lem libellũ dederit cõſtantino.
⁊ de fraudib⁹ arrianoꝝ. vi.
Ep'la conſtãtini euocãtis ep̃os. vt
athanaſii cãs ipẽ cog̃ſceret vij.
Quia venientes ep̃i arrio fauẽtes a
thanaſio detraxerũt. ita vt in exiliũ
mitteretur. viij.
Quomodo marcellinus ancyran⁹
depoſitus ſit. ⁊ de aſterio ſophiſta
Quomodo arrius dum ix.
ſtudet ab allexãdro conſtãtinopo
leos in cõmunione ſuſcipi ſit exti
ctus. x.
Quia pri⁹ arriani cũ orthodoxis cõ
ueniebant atq; cõmunicabant.